

*Ковальчук О. П.,**кандидат філологічних наук,**асистент кафедри іноземних мов для гуманітарних факультетів
Львівського національного університету імені Івана Франка*

МІСЦЕ ТА РОЛЬ ДИСКУРСИВНИХ МАРКЕРІВ У ПРОМОВАХ ПРОВІДНИХ ПОЛІТИЧНИХ ДІЯЧІВ

Анотація. У статті розглянуто роль та місце дискурсивних маркерів (ДМ) у політичній комунікації, зокрема в політичних промовах провідних світових лідерів. Дослідження ДМ політичних промов як одиниць когерентності політичного дискурсу виявило, що їх широке використання в комунікативному акті пояснюється прагматичними намірами політичних діячів досягти комунікативної мети. Встановлено, що головними функціями ДМ у промовах є: заохочення та утримання уваги; посилення непрямого впливу адресанта на аудиторію через створення ефекту «прямого спілкування»; введення нових тем промови та завершення змістовних розділів комунікативного повідомлення; пояснення окремих положень промови; нівелювання негативної інформації; логічне поєднання блоків промови. Констатовано, що політичні виступи та промови як різновиди політичної комунікації є головними інструментами політичного дискурсу, і їх дослідження з погляду відбору й специфіки використання засобів емоційно-психологічного впливу на реципієнтів, а також акцентування уваги на окремих положеннях висловлювання досягається за допомогою імплікації дискурсивних маркерів (ДМ). У процесі аналізу фактичного матеріалу виявлено, що домінантними ДМ є дискурсивні частки та темпоральні ДМ, а ДМ, що застосовуються найрідше, – протиставні. З'ясовано, що логічні ДМ у політичному дискурсі використовуються для успішної реалізації комунікативної інтенції.

На основі аналізу дванадцяти політичних виступів домінуючими дискурсивними маркерами у виступах провідних світових політиків є дискурсивні частинки та часові маркери дискурсу (34% та 32% від загальної кількості відповідно). Їх лідируюча позиція пояснюється бажанням політиків показати своє розуміння реальності та подій, що відбуваються у світі. Крім того, вони допомагають переконати одержувачів у правильності наданої інформації. Відсоток логічних та доданих маркерів дискурсу дорівнює 17,6% та 15% від загальної кількості. Вони використовуються для логічного співвіднесення інформації, пояснення певних подій та точок зору, об'єднання та повторення складних аспектів мови та полегшення розуміння повідомлення. Маркери дискурсу є найменш групою, що використовується під час політичного спілкування, оскільки вони можуть перешкоджати процесу надсилання повідомлення.

Ключові слова: політична промова, політичний дискурс, дискурсивні маркери, комунікативний акт, адресант, адресат, когерентність.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку суспільства спостерігається тісний взаємозв'язок мовних і політичних процесів. Впливаючи один на одного, вони проникають в усі сфери життя. Функціонування успішного політичного інституту не можливе без правильно дібраних мовних

засобів. Саме тому наприкінці ХХ ст. з'явилося поняття «політична лінгвістика», мета якої – з'ясувати причини та закономірності впливу політичних подій на зміни, що відбуваються у мові й навпаки [12, с. 375].

Політичні виступи та промови як різновиди політичної комунікації є головними інструментами політичного дискурсу. Тому постає питання їх дослідження з погляду відбору й специфіки використання засобів емоційно-психологічного впливу на реципієнтів, а також акцентування уваги на окремих положеннях висловлювання, що досягається за допомогою імплікації дискурсивних маркерів (далі – ДМ).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Політична промова є невід'ємною частиною політичної комунікації, яка своєю чергою реалізує функції політичного дискурсу. Його дослідженню присвячено праці таких провідних лінгвістів, як А. Баранов, Е.О. Бочарова, В.І. Карасик, О.С. Кубрякова, І.О. Кухарчук, П.Л. Макаров, Л.П. Нагорна, О.О. Романов, І. Рудик, О.Б. Халатян та ін.

Метою статті є дослідження дискурсивних маркерів у політичних промовах, з'ясування особливостей їх використання та функціонування. Для досягнення мети необхідно вирішити такі завдання: дослідити поняття «політичний дискурс», «політична промова» та «дискурсивні маркери»; розглянути види дискурсивних маркерів у промовах політичних діячів; виявити домінантні та рецесивні дискурсивні маркери в політичних промовах.

Виклад основного матеріалу. Взагалі в лінгвістиці існує два підходи до тлумачення поняття «політичний дискурс». Прихильники першого вважають, що він включає тільки комунікативні акти, що відбуваються в політичному середовищі (політичних дискусіях) та здійснюються виключно фахівцями [3]. Прихильники другого не погоджуються з цим твердженням і переконані, що якщо хоча б один із комунікантів має відношення до політичної сфери або тема спілкування торкається політики, то це вже є сферою політичного дискурсу [6].

У роботі під **політичним дискурсом** розуміється вид інституційного дискурсу, який має чітку жанрову структуру, спирається та апелює до системи цінностей суспільства, а його реалізація відбувається в соціально-політичній та публічних сферах.

Політичні промови вивчалися в прагматичному, дискурсивному та семантичному аспектах. Так, Г.І. Ухвачев зазначає, що успіх промови здебільшого залежить від використання різноманітних засобів вираження оцінки. Саме вони роблять її зрозумілою для широкого кола [7, с. 1046]. Р. Перлоф своєю чергою розглядає політичні промови/виступи як комунікативний процес, під час якого його учасники використовують мовні засоби для здійснення «навмисного або ненавмисного тиску» на реципієнтів

[13, с. 127]. Дж. Чартеріс-Блек досліджує промови в комунікативному аспекті й виокремлює два головних класи – формування політичного курсу й досягнення однаковості [9].

Під **політичними промовами** в роботі розуміємо різновид політичної комунікації, який відрізняється від інших видів кореляцією з головними суспільно-політичними подіями, залежністю від системи цінностей окремого суспільства, впливом на інтелектуальну й емоційну сторони адресата, поєднанням засобів наукового та ділового стилів з елементами образної та емоційної конотації.

Незважаючи на різноманіття робіт із політичної комунікації, дослідженню саме місця та ролі дискурсивних маркерів у політичних промовах не приділено гідної уваги.

Протягом останніх десятиліть дискурсивні маркери, одиниці когерентності дискурсу, досліджувалися під різними кутами та на основі різноманітних теоретичних баз, а саме: теорії риторичної структури, соціолінгвістики, теорії мовленнєвих актів, теоретичної граматики, теорії релевантності. Ці дослідження знайшли своє відображення у працях Л. Брінтона, К. Кисельової, Д. Пайяра, С. Траугота, Б. Фрейзера, Д. Шифріна та інших. Так, Б. Фрейзер розглядає ДМ як підклас прагматичних маркерів [10, с. 14], а Д. Шифрін – як «послідовно залежні елементи, які категоризують мовні елементи» [14, с. 58].

Спираючись на класифікації ДМ провідних світових лінгвістів [2; 4; 5; 10; 11; 14], виділяємо п'ять типологічних груп (табл. 1), які притаманні будь-якому дискурсу.

Головною метою ДМ є передача намірів адресанта в процесі здійснення комунікативного акту. Відповідно до цього виокремлюють такі функції ДМ: уведення нової теми комунікації; зупинення процесу комунікації; опис та пояснення певних дій та їхніх секвенцій; уточнення або внесення змін до раніше наданої інформації; акцентування уваги на головних змістовних відрізках, із підкресленням ключових моментів; пом'якшення або виключення негативного впливу представленої інформації.

У роботі **дискурсивний маркер** визначається як гетерогенний функційний клас, різноманітні граматичні категорії якого поєднують уривки тексту з метою його узгодженості, логічної побудови та відображення намірів мовця.

Методологія дослідження. Матеріалом для аналізу дискурсивних маркерів стали тексти англомовних виступів провідних світових політичних діячів, розміщених на онлайн-ресурсах NPR: National Public Radio, RAV та The USA Today. Використовуючи метод суцільної вибірки, було відібрано 12 промов за 2020 рік загальною кількістю 27 022 слова. Для вивчення понять «політичний дискурс», «політична промова» й «дискурсивні

маркери» як окремих єдиних системних утворень було застосовано системний аналіз, у процесі якого аналізувалися різноманітні підходи провідних лінгвістів та узагальнювалися отримані дані. Квантитативний метод був необхідний для виявлення домінантних груп ДМ у промовах провідних політичних діячів, а аналітико-описовий – для дослідження та аналізу функційних особливостей ДМ у політичних промовах.

Відповідно до загальноприйнятої класифікації ДМ (табл. 1) англомовні промови провідних світових політичних діячів були проаналізовані за їхніми типологічними та функційними ознаками для виокремлення домінантних та рецесивних одиниць.

Так, найчисленнішою групою виявились дискурсивні частки та темпоральні дискурсивні маркери (34% та 32% від загальної кількості відповідно). Найрідше політичні діячі використовують у своїх промовах контрастивні (протиставні) маркери (лише 1,4%) (рис. 1).

Розглянемо приклади:

Before I get started, I know I'm speaking for everybody here, when I express our support and our prayers for all of those affected by the wildfires out West and those that are in the path of hurricane Sally (Mike Pence).

На початку речення Майк Пенс, американський політичний діяч та віцепрезидент США, використовує темпоральний дискурсивний маркер *before* не тільки для логічної побудови речення, але й для заострення уваги на подальшій інформації.

Так само Тім Уолз, губернатор Міннесоти, у своєму зверненні до американського народу імплементує маркер *and again* на початок речення, яке несе головне логічне навантаження цього фрагменту його виступу:

And again, like I said, Texas will open up 50% of indoor restaurants on the 15th of this month (Tim Walz).

Дискурсивні маркери у політичних промовах

Рис. 1. Домінантні та рекурсивні види ДМ у політичних промовах

Таблиця 1

Типологія дискурсивних маркерів

№ з/п	Вид дискурсивних маркерів	Приклади	Функція
1	Протиставні маркери (контрастивні)	<i>Although, but, however, nevertheless, though, etc.</i>	Виділення певного протиставлення елементів тексту для переконання адресата
2	Маркери додавання або з'єднувальні	<i>Also, and, besides, for example, further, in particular, in addition, etc.</i>	Уточнення/логічне продовження одного елемента тексту іншим
3	Логічні або причинно-наслідкові маркери	<i>Because, so, therefore, hence, accordingly, thus, etc.</i>	Показники контекстуальної імплікації одного уривка тексту іншим
4	Темпоральні маркери	<i>At last, as soon as, at first, when, finally, before, etc.</i>	Індикатори частотності або тривалості окремого процесу/події
5	Дискурсивні частки	<i>Well, I mean, you know, in fact, actually, etc.</i>	Індикатори ставлення адресанта до подій у реалізації комунікативного акту

Ще одним прикладом широкого використання темпоральних дискурсивних маркерів є речення із виступу старшого сенатора від штату Нью Йорк Чака Шумера, який додає емоційної конотації власному ставленню до проблеми, про яку йде мова, повторюючи ДМ *finally* тричі, тим самим негативно характеризуючи дії Сенату республіканців.

So after taking a pause on COVID relief for four months, finally, finally, finally, Senate Republicans are realizing the damage that their delay has done to our economy and the nation's health (Chuck Schumer).

Домінування темпоральних дискурсивних маркерів у політичних промовах пояснюється бажанням політичних діячів показати власне сприйняття реальності та подій, що відбувалися, відбуваються чи будуть відбуватися у світовому просторі. Також вони допомагають реалізувати одну з головних цілей політичного дискурсу загалом та політичних промов – заповнити реципієнтів у правильності викладеної інформації в часовому векторі.

Функція дискурсивних часток, коротких одиниць мовлення, полягає у відображенні особистого ставлення адресанта до теми повідомлення та окремого висловлювання. Виходячи з положення, що політичні промови розглядаються як засіб ведення політики й інструмент для досягнення політичних цілей та емоційного впливу на аудиторію [1], зауважимо, що використання саме дискурсивних часток значно підвищує шанси адресанта на те, що його повідомлення буде почуте й реакція адресатів буде відповідною до його інтенцій. Наприклад, розглянемо речення із промов Майка Пенса та Тіма Уолза:

Well, I think our economic recovery is on the ballot. Law and order are on the ballot (Mike Pence).

Well, I think the use of force pieces in there have to be the first one. I think we have to tackle what scares people the most (Tim Walz).

Політичні діячі використовують відразу дві дискурсивні частки на початку своїх речень, підкреслюючи свою точку зору на ситуацію, що склалася. Причому Тім Уолз використовує лексичне повторення (анафору) *I think* у процесі побудови другого речення, що загострює увагу, надає виразності його промові та підкреслює власну думку політичного діяча.

Іншою дискурсивною часткою, яка домінує у промовах політичних діячів, є *You know*. У процесі аналізу було виявлено, що головною її функцією є досягнення прихильності адресатів через непрямий вплив на їхню свідомість. Тим самим адресанти підкреслюють високий рівень обізнаності та освіченості адресатів:

You know, it was 186 years ago in 1834, that there was the abolition of slavery in this country (Greg Fergus).

You know when we took office, China was literally half of our international trade deficit, \$500 billion a year going to China in a trade deficit (Mike Pence).

Well, you know, as we've said all along, we've been working with the legislature to try to come up with programs and projects to authorize from the legislative process through the coronavirus relief fund (Mike Pence).

Будь-який політичний виступ (політична промова) потребує чіткої побудови, за якої адресант зможе успішно реалізувати

свою комунікативну інтенцію. Для цього в політичному дискурсі використовуються логічні ДМ, які, за даними аналізу, посідають третє місце.

Їхньою головною прагматичною функцією є заклик до адресата зробити потрібні висновки за допомогою логічної кореляції інформації, що надавалася в різний часовий проміжок, а також надати роз'яснення певних явищ, подій, точок зору тощо. Наприклад:

So the state of Minnesota, in terms of opening, yeah, maybe states around where you saw Wisconsin, because they brought it down (Tim Walz).

Тім Уолз використовує одночасно два ДМ – *so* та *because*, вказуючи на логічний висновок адресанта та його пояснення феномена, про який йдеться.

Розглянемо інший приклад:

So as you know, today we released the revenue report for May. And for those of you who saw it, a very, very small difference in our projection on May 5th to right now. So the revenues are holding fairly close to what we thought they would when we did our budget projection update on May 5th. So, that's the good news is it seems to be, the pattern seems to be holding.

У цьому фрагменті адресант навмисно використовує повтор логічного дискурсивного маркера *so*, пояснюючи цим, чому слухачі мають зробити саме такі висновки. Інформація кожного попереднього речення підтверджує факти, викладені в наступному.

Дискурсивні маркери додавання (далі – ДМД) представлені в політичних промовах такими одиницями, як *forexample, also, particularly* та ін. (рис. 2).

Достатній рівень їх використання пояснюється такими особливостями політичних промов, як повторення складної інформації, логічна побудова думок, бажанням, одночасно використовуючи науковий та офіційно-діловий стиль, зробити повідомлення легшим для сприйняття.

Саме ДМ додавання привертають увагу до окремих деталей виступу, загострюють ті моменти, які необхідні для справляння більш емоційного впливу на аудиторію. Наприклад:

Contrary to the claims of some of my critics, black and white, I have never been so naïve as to believe that we can get beyond our racial divisions in a single election cycle, or with a single

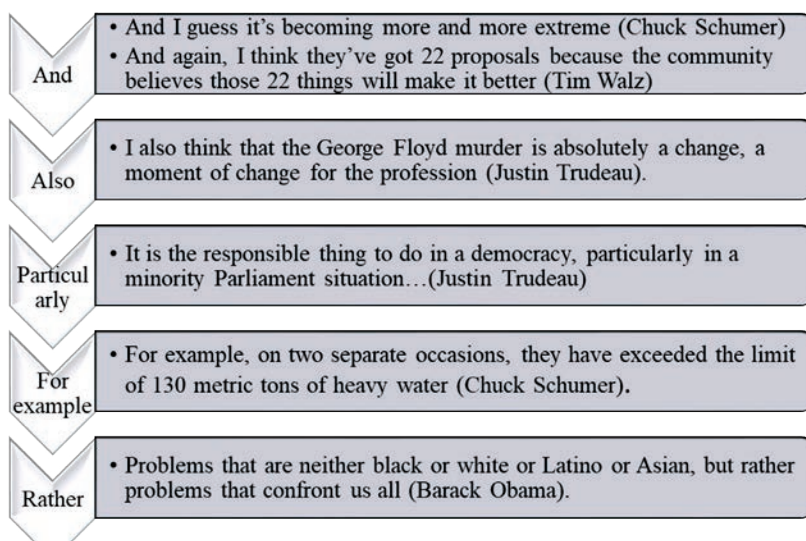

Рис. 2. Найчастотніші ДМД у політичних промовах

candidacy – particularly a candidacy as imperfect as my own (Barack Obama).

Governor, Senator Gaselka said something that sounded rather sensible that these once in a generation changes take time (Tim Walz).

Негативну конотацію має ДМД *also*, використаний у промові прем'єр-міністром Канади Джастіном Трюдо. Цей ДМД не тільки поєднує речення з попередніми, а й примушує аудиторію сконцентруватися на інформації й імпліцитно виражає точку зору самого прем'єр-міністра:

Also, sir, I'm wondering, do you plan to meet with opposition leaders before presenting this throne speech to get their input? (Justin Trudeau).

Нечисленне використання контрастивних (протиставних) маркерів пояснюється, з одного боку, емоційним навантаженням політичних промов, прагненням політичних діячів вплинути на адресатів, з іншого – бажанням адресантів зробити свої виступи більш легкими для сприйняття (залежить від цільової аудиторії та кінцевої мети політичних діячів) та зрозумілими широкому загалу.

У процесі аналізу фактичного матеріалу було виявлено, що найчастіше використовується контрастивний ДМ *not only... (but)*. Наприклад:

On the other end, we've heard my former pastor, Jeremiah Wright, use incendiary language to express views that have the potential not only to widen the racial divide, but views that denigrate both the greatness and the goodness of our nation, and that rightly offend white and black alike (Barack Obama).

Reverend Wright's comments were not only wrong but divisive, divisive at a time when we need unity; racially charged at a time when we need to come together (Barack Obama).

В обох випадках ДМ *not only...but* має негативну конотацію, яка відображає негативне/критичне ставлення Барака Обама до дій контрагентів, експліцитно й імпліцитно акцентуючи на негативних моментах та можливих наслідках для цілої нації.

Висновки. Аналіз промов провідних світових політичних діячів показав, що головним засобом досягнення поставленої комунікативної мети є широке використання дискурсивних маркерів. Це пояснюється функціями, що виконують останні, серед яких головними є прагматичні (експліцитне або імпліцитне спонування реципієнтів до виконання/припинення здійснення певних дій, створення ілюзії «прямого спілкування» з реципієнтами, нівелювання негативного впливу комунікаційного повідомлення), експлікаційні (пояснення певних дій, висловлювань і положень) і когерентні (логічне поєднання блоків промови в єдине ціле).

Спираючись на проведені дослідження, робимо висновок, що дискурсивні маркери в політичних промовах дають змогу адресанту значно розширити вживання тих мовних засобів, які використовуються для досягнення його прагматичної мети. На перший план при цьому виходять дискурсивні частки, темпоральні й логічні ДМ, які допомагають висловити власну точку зору мовця на тему промови й довести доцільність і правильність запропонованих рішень за допомогою логічної кореляції даних. Використання протиставних ДМ свідчить про інтенції адресантів зробити свої промови легкими для розуміння, не перевантаженими фактами, що суперечать один одному, та емоційно забарвленими.

Надалі доцільно дослідити особливості використання ДМ у мовленні окремих політичних діячів, знайти загальну тенден-

цію функціонування ДМ у політичному дискурсі і визначити відмінні риси, притаманні мовленню окремих політиків.

Література:

1. Алтунян А.Г. Анализ политических текстов : учеб. пособие. Москва : Университет. книга, Логос, 2006. 384 с.
2. Романов А.А. Политическая лингвистика: функциональный подход. Москва : Ин-т языкознания РАН; Тверь : ТвГУ, 2002. 191 с.
3. Баранов А.Н. Введение в прикладную лингвистику : учеб. пособие. Москва : Едиториал УРСС, 2003. 360 с.
4. Киселева К.Л., Пайяр Д. Дискурсивные слова русского языка: контекстное варьирование и семантическое единство. Москва, 2003. 245 с.
5. Мурашкова Е.М. Подходы к исследованию дискурсивных маркеров. *Вестник МГОУ. Серия: Лингвистика*. 2014. № 5. С. 24–31.
6. Нагорна Л.П. Політична мова і мовна політика: діапазон можливостей політичної лінгвістики. *Світотгляд*, 2005. 315 с.
7. Ухвачев Г.И. Некоторые особенности политической речи / Г.И. Ухвачев, М. В. Куимова. *Молодой ученый*. 2015. № 10 (90). С. 1046–1047.
8. Brinton L. Pragmatic markers in English: grammaticalization and discourse functions. *Topics in English Linguistic discoutdr*. Berlin and New York: Mouton de Gruyter, 1996. 412 p.
9. Charteris-Black J. *Analysing Political Speeches: Rhetoric, Discourse and Metaphor*. New York: PAL 2014. URL: https://books.google.com.ua/books?id=kk4dBQAAQBAJ&pg=PA59&hl=ru&source=gbs_selected_pages&cad=3#v=onepage&q&f=false.
10. Fraser B. An account of discourse markers. *International Review of Pragmatics*, 1. 2009. P. 1–28.
11. Hoffman D.R., Howard A.D. Addressing the State of the Union: the evolution and impact of the President's big speech. *Boulder*. 2006. 142 p.
12. Niehr T. *Fundamentals of Political Linguistics. Selected Essays. Politische Vierteljahresschrift*. 2015. Vol. 2. Issue 2. P. 374–376.
13. Perloff M. *The dynamics of political communication: Media and Politics in a digital age*. London and New York: Routledge, 2014. 460 p.
14. Schiffrin D. *The past and future of discourse analysis*. "Plenoquium". East Lansing, Michigan, 2000. 301 p.

Kovalchuk O. The place and role of discourse markers in the speeches of leading politicians

Summary. The article attempts to analyze discourse markers during political communication, namely in political speeches of leading world political figures. To achieve the goal, the following tasks have been outlined: – to study notions “political discourse,” “political speech,” and “discourse markers;” – to examine types of discourse markers in the speeches of politicians; – to find out dominant and recessive discourse markers in political speeches. The methodology of the research includes the system analysis (to study basic concepts of the research); the quantitative method to identify leading groups of discourse markers; analytical and descriptive – to analyze functional peculiarities of discourse markers.

By studying discourse markers as coherent units of political discourse, it has been highlighted that their wide implementation in the communicative act of world political figures is explained by pragmatic intentions of politicians while reaching the communicative goal. It has also been identified that the key functions of discourse markers are as follows: – sharpening the focus and keeping the attention of the audience; – the increase of indirect sender's impact on the audience through the creation of “the direct communication” effect; – the introduction of new topics of the speech / finishing the substantial passages of the communicative message; – explanation of certain topics

of the speech; – leveling the negative information; –the logical linking of speech's blocks.

Based on the analysis of twelve political speeches, the dominant discourse markers of the speeches of leading world politicians are discourse particles and temporal discourse markers (34% and 32% of the total number accordingly). Their leading position is explained by the desire of politicians to show their comprehension of the reality and events happening in the world. Besides, they help persuade recipients in the correctness of the given information. The percentage

of logical and adding discourse markers equals to 17.6% and 15% of the total number. They are used for the logical correlation of the information, explanation of certain events and points of view, uniting and repeating challenging aspects of the speech, and making the message easier for understanding. Contrastive discourse markers are the least group used during political communication, because they may hamper the process of message sending.

Key words: political speech, political discourse, discourse markers, communicative act, sender, addressee, coherence.